

DOI: 10.32999/ksu2524-0838/2025-38-2

УДК 581.95(477.5)

Давидов Д. А.

ФЛОРИСТИЧНІ ЗНАХІДКИ У БАСЕЙНІ РІЧКИ ОРІЛЬ (УКРАЇНА)

Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України, м. Київ, Україна

e-mail: tovarystwo@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-3217-071X>

В 2008–2025 рр. автор проводив ботанічні дослідження в басейні річки Оріль, яка розташована на межі лісостепової і степової зон України в адміністративних межах Дніпропетровської, Полтавської та Харківської областей. Серед найцікавіших флористичних знахідок виділено 35 видів судинних рослин, 20 з яких є новими для регіону досліджень (*Alcea rugosa* Alef., *Arabis planisiliqua* (Pers.) Rchb., *Artemisia tournefortiana* Rchb., *Corydalis paczoskii* N. Busch, *Danthonia decumbens* (L.) DC., *Geum rivale* L., *Juncus capitatus* Weigel, *Leymus racemosus* (Lam.) Tzvelev s.l., *Melilotus wolgicus* Poir., *Monotropa hypopitys* L., *Nonea lutea* (Desr.) DC., *Panicum capillare* L., *Peucedanum palustre* (L.) Moench, *Polygala sibirica* L., *Rorippa prolifera* (Heuff.) Neilr., *Rubus ×idaeooides* Ruthe, *Rudbeckia laciniata* L., *Selinum carvifolia* (L.) L., *Silene csereii* Baumg. i *Torilis arvensis* (Huds.) Link), а ще 15 (*Adonis vologensis* Steven ex DC., *Angelica archangelica* L., *Cirsium alatum* (S.G. Gmel.) Bobrov, *Crocus reticulatus* Steven ex Adams, *Dactylorhiza incarnata* (L.) Soó, *Dianthus eugeniae* Kleopow, *Dichodon viscidus* (M. Bieb.) Holub, *Jacobaea racemosa* (M. Bieb.) Pelsner s.l., *Linum tenuifolium* L., *Ostericum palustre* (Besser) Besser, *Petasites spurius* (Retz.) Rchb., *Peucedanum latifolium* (M. Bieb.) DC., *Tragopogon dasyrhynechus* Artemczuk, *Veronica scutellata* L. i *Viola elatior* Fr.) вже були відмічені в басейні р. Оріль іншими дослідниками, але зафіксовані у нових локалітетах. Один вид (*Corydalis paczoskii*) виявився новим для Дніпропетровської області, по два види було вперше знайдено в Полтавській (*Artemisia tournefortiana*, *Tragopogon dasyrhynechus*) і Харківській (*Dichodon viscidus*, *Torilis arvensis*) областях, а вісім (*Arabis planisiliqua*, *Danthonia decumbens*, *Juncus capitatus*, *Melilotus wolgicus*, *Nonea lutea*, *Panicum capillare*, *Rubus ×idaeooides*, *Rudbeckia laciniata*) є новими для степової частини Харківської області. Підкреслено важливість подальших досліджень рослинного покриву басейну р. Оріль з метою фактичної організації національного природного парку «Орільський» та створення інших об'єктів природно-заповідного фонду України для збереження найцінніших ділянок біорізноманітності не тільки в долині р. Оріль, а й в долинах її численних приток.

Ключові слова: судинні рослини, поширення, нові види, степова зона.

Davydov D. A.

FLORISTIC FINDINGS IN THE ORIL RIVER BASIN (UKRAINE)

In 2008–2025 the author conducted botanical research in the Oril river basin, distributed on the border between the Forest-Steppe and the Steppe zones of Ukraine within the territories of Dnipro, Poltava and Kharkiv administrative regions. The most interesting floristic records during these studies were 35 vascular plant species and 20 from them belong to new plants for the Oril river basin (*Alcea rugosa* Alef., *Arabis planisiliqua* (Pers.) Rchb., *Artemisia tournefortiana* Rchb., *Corydalis paczoskii* N. Busch, *Danthonia decumbens* (L.) DC., *Geum rivale* L., *Juncus capitatus* Weigel, *Leymus racemosus* (Lam.) Tzvelev s.l., *Melilotus wolgicus* Poir., *Monotropa hypopitys* L., *Nonea lutea* (Desr.) DC., *Panicum capillare* L., *Peucedanum palustre* (L.) Moench, *Polygala*

sibirica L., *Rorippa prolifera* (Heuff.) Neilr., *Rubus ×idaeoides* Ruthe, *Rudbeckia laciniata* L., *Selinum carvifolia* (L.) L., *Silene csereii* Baumg. and *Torilis arvensis* (Huds.) Link), and other 15 species (*Adonis volgensis* Steven ex DC., *Angelica archangelica* L., *Cirsium alatum* (S.G. Gmel.) Bobrov, *Crocus reticulatus* Steven ex Adam, *Dactylorhiza incarnata* (L.) Soó, *Dianthus eugeniae* Kleopow, *Dichodon viscidus* (M. Bieb.) Holub, *Jacobaea racemosa* (M. Bieb.) Pels. s.l., *Linum tenuifolium* L., *Ostericum palustre* (Besser) Besser, *Petasites spurius* (Retz.) Rchb., *Peucedanum latifolium* (M. Bieb.) DC., *Tragopogon dasyrhynchus* Artemczuk, *Veronica scutellata* L. and *Viola elatior* Fr.) were not new and (firstly discovered by several previous botanists) but found by the author in new locations. The one species (*Corydalis paczoskii*) was found as new for Dnipro region, two ones were firstly discovered as Poltava (*Artemisia tournefortiana*, *Tragopogon dasyrhynchus*) as Kharkiv (*Dichodon viscidus*, *Torilis arvensis*) regions, eight species (*Arabis planisiliqua*, *Danthonia decumbens*, *Juncus capitatus*, *Melilotus wolgicus*, *Nonea lutea*, *Panicum capillare*, *Rubus ×idaeoides*, *Rudbeckia laciniata*) are new for the steppe part of Kharkiv region. The importance of the further botanical reserch in the Oril river basin for the purpose of the real creation of the National Nature Park «Orilskyi» and the organization of nature reserves for the preservation the most valuable biodiversity areas not only in the Oril river but in the valleys of its numerous tributaries were underlined.

Key words: vascular plants, distribution, new species, the Steppe zone.

З'ясування питань континуальності і дискретності рослинного покриву, що тісно пов'язані з вивченням екотонів як перехідних зон чи смуг між різними типами екосистем та природних зон, нині займають вагоме місце у дослідженнях українських ботаніків [14, 43]. Під час планування флористичних та геоботанічних досліджень на певній території дуже важливим є дослідження її рослинного покриву на тих периферійних ділянках, які безпосередньо відмежовують її від інших прилеглих регіонів. Детальніше ботанічне обстеження таких ділянок дозволяє отримати низку цінних наукових даних, що стосуються поширення окремих видів чи фітоценозів, які можуть перебувати тут на межах своїх ареалів, уточнення кордонів між фітохоріонами під час розроблення флористичного чи геоботанічного районування тощо.

Одним з таких цікавих об'єктів для вивчення екотону між лісостеповою і степовою зонами на Лівобережжі України на підставі аналізу флористичних і геоботанічних даних є басейн річки Оріль, який адміністративно знаходиться на території трьох областей – Дніпропетровської, Полтавської та Харківської. З огляду на віддаленість від більшості промислових центрів річка Оріль вважається однією з найменш трансформованих у степовій зоні України та характеризується високими показниками біорізноманітності [9]. Загальна довжина річки Оріль становить 346 км, площа її басейну – 9800 км², найголовніші притоки: праві – Багата, Берестова, Вошива, Мажарка, Мокра Лип'янка, Мокра Маячка, Орчик і Очеп, ліві – Багатенька, Журавка, Мокра Заплавка, Орілька, Прядівка, Широка Кільченька [18]. Для басейну р. Оріль є характерною наявність великої кількості різних водотоків (озер, стариць, боліт), в 1970–1980-их рр. вздовж Орелі було збудовано канал Дніпро – Донбас, який нині в багатьох місцях перетинає русло річки, а нижня частина її течії була змінена внаслідок будівництва Кам'янського водосховища [9].

Досліджуючи флору та рослинність Лівобережного Лісостепу України з метою уточнення меж цього ботаніко-географічного регіону, ми здійснили в 2008–2025 рр. низку експедицій на територію басейну р. Оріль, через який більшість фахівців нині проводять межу між лісостеповою і степовою зонами. За даними Г.І. Білика [13] межа між Лісостепом і Степом на Лівобережжі проходить звивистою лінією від гирла р. Ворскла до селища Нові Санжари на Полтавщині і міст Берестин, Балаклія та Куп'янськ на Харківщині, втім, за попередніми результатами наших досліджень (які згодом будуть опубліковані детальніше), нині вважаємо доцільним стверджувати про приналежність усієї території басейну р. Оріль (включно з долинами її приток Орчик і Берестова, незважаючи на присутність в рослинному покриві останніх низки бореальних флористичних елементів) до Лівобережного Степу України. Пропоноване повідомлення містить інформацію про найцікавіші види судинних рослин, які були знайдені нами в басейні р. Оріль, частина з них виявилися новими для цього регіону і навіть для окремих адміністративних областей, які входять до його складу.

Дослідження рослинного покриву басейну р. Оріль мають давню історію. Вагомий внесок у вивчення флори і рослинності цієї території внесли Г.І. Танфільєв [49], І.Я. Акінфієв [1], С.О. Іллічевський [31–35], О.А. Еліашевич [29, 30], К.Є. Корещук [39], А.М. Левицька [42], О.І. Пестушко [48], О.Л. Бельгард та Т.Ф. Кириченко [11, 12], В.В. Тарасов [50, 51], Ю.Г. Гамуля [15, 16]. Впродовж останніх 30 років цю територію активно досліджують Б.О. Барановський і В.В. Манюк з колегами [5–10, 44–46] у зв'язку із створенням в долині р. Оріль національного природного парку «Орільський», оголошеного Указом Президента України №1129/2008 «Про розширення мережі та територій національних природних парків та інших природно-заповідних об'єктів» від 01.XII.2008. На жаль, створення адміністрації цього НПП та його реальне функціонування досі не розпочалося, незважаючи на значний рівень його ландшафтного та біологічного різноманіття. Так, тут було загалом зафіксовано 958 видів судинних рослин, 148 з яких є раритетними, в тому числі 26 з них включено до «Червоної книги України» [10]. Разом з тим, ботанічні дослідження в долинах річок, які є притоками р. Оріль, раніше проводилися фрагментарно і рівень їх вивчення нині є недостатнім. Наприклад, окремі дані про флору і рослинність басейну р. Орчик можна знайти в працях М.В. Цінгера [52, 53], С.О. Іллічевського [31–35], Ю.Д. Клеопова [37], О.М. Байрак, Н.О. Смоляр (Стецюк) та І.А. Коротченко [2–4], дані про флору долини р. Берестова – в роботах С.О. Іллічевського [31, 34, 35], про флору р. Багатенька – в статті Б.О. Барановського [8]. Стисла інформація про поширення деяких видів судинних рослин та раритетних угруповань в басейні р. Оріль подана в декількох наших попередніх працях [19–28], але зібрані матеріали ще потребують узагальнення та систематизації в майбутньому.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Експедиційні дослідження з метою вивчення флори і рослинності басейну р. Оріль нами проводилися в різний період протягом 2005–2025 рр. в адміністративних межах Дніпропетровської (2005, 2020 і 2025 рр.), Полтавської (2005, 2008–2010, 2023, 2024 рр.) та Харківської (2008–2015, 2019, 2020, 2023–2025 рр.) областей. Гербарні зразки, що були зібрані в ході польових виїздів, передані до гербаріїв Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України (KW) та Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка (PWU). Також відбувалося фотографування видів судинних рослин, відповідні фотографії були завантажені на онлайн-ресурс громадянської науки iNaturalist [55] (далі в тексті вказані відповідні номери-ідентифікатори фотоспостережень у форматі «iNat XXXXXXXXXX»), які надають можливість переглянути оригінальні фото автора за посиланням: <https://www.inaturalist.org/observations/XXXXXXXXXX>). До пропонованого переліку флористичних знахідок включено види, які у регіоні дослідження трапляються локально, або ж їхні знахідки мають значний ботаніко-географічний інтерес (види на межах своїх ареалів, представники малопоширених типів біотопів, нові для певних адміністративних територій тощо). Латинські назви судинних рослин зазначені за онлайн-ресурсом «Plants of the World Online» (POWO) [57], лише в тих випадках, коли автор приймає іншу наукову назву, вона супроводжується відповідним коментарем. Для кожного виду вказано прийняту латинську назву, найголовніші синоніми і родину (у дужках), усі знайдені нами локалітети (за винятком тих, що вже були раніше опубліковані нами в інших працях з відповідним посиланням) із зазначенням області, адміністративного району та назви найближчого населеного пункту, географічні координати в десятковому форматі, дата і авторство знахідки (для одноосібних знахідок Д.А. Давидова авторство в тексті не вказано), місце зберігання відповідного гербарного зразка з його номером чи ідентифікатор спостереження на iNaturalist. Види розташовані за абеткою їхніх латинських назв. В переліку локалітетів додатково були використані такі скорочення: ДН – Дніпропетровська область, ПЛ – Полтавська область, ХР – Харківська область, ПЗ – природний заповідник, обл. – область, р-н – район, м. – місто, с. – село, с-ще – селище, окол. – околиці, non coll. – гербарні зразки виду не були зібрані, s.n. – зразок зберігається в колекції без номера.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Серед тих видів судинних рослин, які нам вдалося спостерігати в ході польових експедицій в 2005–2025 рр. в басейні р. Оріль (загалом понад 950) ми виділили 35, знахідки яких, на нашу думку, мають значний ботаніко-географічний інтерес. Більшість з них є або новими для басейну р. Оріль в цілому, або вперше були зафіксовані в окремих адміністративних областях, що входять до його складу.

1. *Adonis vologensis* Steven ex DC. (Ranunculaceae): ПЛ: Полтавський р-н, між с. Ланна і с. Коржиха, остепнена лучна ділянка біля залізниці між платформами «Котлярівка» і «Коржиха», численна група (не менше 50 особин), 49.35052, 35.29131, 21.IV.2009 (PWU 4080); там само, 29.IV.2011 (non coll.); там само, 07.IV.2014 (non coll.); там само, 05.IV.2015 (non coll.; на жаль, навесні 2019 р. ця ділянка була частково розорана); між с. Федорівка і с. Климівка, степовий схил долини р. Орчик, групи (до 50 особин), 49.34362, 35.08853, 17.IV.2010, Д.А. Давидов і В.С. Павленко-Баришева (PWU 7993; iNat 42221597); окол. с. Коржиха, проєктований заказник «Балка Прядчиха», схил балки, невелика група (до 10 особин), 49.36666, 35.28967, 10.VI.2024 (iNat 243654105). ХР: Берестинський р-н: окол. с. Рояківка, на степовому схилі долини р. Вшива, спорадично (до 50 особин), 49.29365, 35.70818, 07.IV.2014 (KW s.n.); між с. Степанівка і с. Андріївка, степовий схил правого берега р. Оріль, численно (найчастіше серед заростей *Caragana frutex* (L.) K. Koch), 49.06137, 35.97904, 05.VII.2014 (KW s.n.); там само, 14.V.2015 (iNat 29580736). Інші наші знахідки цього центральноєвропейсько-сибірського виду на північній межі ареалу, включеного до «Червоної книги України» [54], в басейні р. Оріль в адміністративних межах Харківської обл. в 2006–2013 рр. були узагальнені в одній з попередніх праць [20].

2. *Alcea rugosa* Alef. (Malvaceae): ХР: Берестинський р-н, окол. с. Леб'яже, на залізничному насипі у підніжжя схилу правого берега р. Берестова, невелика група, 05.VIII.2014 (KW s.n.; iNat 42083274); Лозівський р-н, окол. с. Захарівське, на остепненій лучній ділянці біля залізниці між платформою «159 км» і станцією «Орілька», декілька особин, 48.95914, 36.08189, 09.VII.2018 (non coll.). Східноєвропейсько-кавказький степовий вид, який вперше зафіксовано в басейні р. Оріль, де, на нашу думку, він є занесеною з південно-східних регіонів України чужорідною рослиною. Потребує моніторингу у виявлених локалітетах з метою уточнення його статусу в північній частині степової зони. На Харківщині загалом цей вид зрідка також вирощують в культурі як декоративну рослину, а в лісостеповій частині області він вже спостерігався і в здичавілому стані: м. Харків, Холодна Гора, 20.VII.2025, О. Посилаєв (iNat 299434793); Харківський р-н, окол. с. Циркуни, 16.VII.2021, Р.С. Євсєєв (iNat 88733211).

3. *Angelica archangelica* L. (= *Archangelica officinalis* Hoffm.; Apiaceae): ПЛ: Полтавський р-н, окол. с. Федорівка, берег струмка в заплаві р. Орчик, невелика група, 49.39381, 35.13113, 05.VIII.2009 (non coll.); між с. Ланна і с. Коржиха, біля струмка у лісосмузі, дуже рідко, 49.34966, 35.29713, 09.VIII.2009 (non coll., пізніше вид тут зовсім зник); окол. с. Попівка, на узліссі вербового лісу в заплаві р. Орчик, численно, 49.44641, 35.1713, 14.IX.2009 (PWU 6386). ХР: Берестинський р-н, с. Рояківка, берег ставка, група особин, 49.27952, 35.70669, VII.2005 (non coll.); окол. м. Берестин, заболочене узлісся вільхового лісу, зрідка, 49.37794, 35.49602, 25.VII.2010 (non coll.); там само, дві особини, 08.VII.2014 (non coll.); там само, вологі луки в заплаві р. Берестова, численна група, 49.35641, 35.4587, 28.VII.2020, Д.А. Давидов і А.О. Давидова (iNat

56126518); с. Попівка, вільховий ліс в заплаві р. Берестова, зрідка, 49.38663, 35.52224, 28.V.2016, Д.А. Давидов і Є.В. Польовий (iNat 29047068); окол. с. Улянівка, лівий берег р. Берестова, декілька особин, 49.36985, 35.48928, 06.VI.2025 (iNat 306192287). Євросибірський вид на південній межі ареалу в степовій зоні України, в басейні р. Оріль поки що відомий тільки з Полтавської і Харківської областей. Вперше в регіоні досліджень був знайдений С.О. Іллічевським в заплаві р. Берестова біля м. Берестин [35].

4. *Arabis planisiliqua* (Pers.) Rchb. (= *A. gerardi* (Besser) W.D.J. Koch; Brassicaceae): ХР: Берестинський р-н, с. Попівка, заболочене узлісся вільхового лісу в заплаві р. Берестова, невелика група, 49.38691, 35.52251, 28.V.2016, Д.А. Давидов і Є.В. Польовий (KW s.n.). Новий вид для флори басейну р. Оріль і степової частини Харківської області. Його ареал загалом простягається від Піренейського півострова до Ірану та Західного Сибіру, а в степовій зоні України він є дуже рідкісною рослиною на південній межі поширення на рівнині.

5. *Artemisia tournefortiana* Rchb. (Asteraceae): ПЛ: Полтавський р-н, окол. с. Коржиха, декілька особин обабіч ґрунтової дороги, 49.36933, 35.2825, 10.VI.2024 (iNat 243827047). Переважно середньоазійський вид, який в Україні є чужорідною рослиною. Вперше знайдений нами на території Полтавської області та в басейні р. Оріль, очевидно, поки що має вважатися тільки випадково занесеним ефемерофітом. Потребує моніторингу у знайденому локалітеті в майбутньому.

6. *Cirsium alatum* (S.G. Gmel.) Bobrov (= *C. elodes* auct. non M. Bieb.; Asteraceae): ХР: Берестинський р-н, окол. с. Залініне, засолені луки в заплаві р. Оріль, часто, 49.17172, 35.13517, 28.VII.2020, Д.А. Давидов, А.О. Давидова, О.С. Прилуцький і Г.М. Бондаренко (iNat 56418460); там само, 49.17343, 35.13156, 29.VII.2020, Д.А. Давидов, А.О. Давидова, О.С. Прилуцький і Г.М. Бондаренко (iNat 56494382, 54761369); там само, 49.1755, 35.11329, 29.VII.2020, Д.А. Давидов, А.О. Давидова, О.С. Прилуцький і Г.М. Бондаренко (iNat 56619372). На Харківщині ця малопоширена східносередземноморсько-центральноазійська рослина досі була відома лише з Куп'янського, Харківського і Чугуївського районів [38], а в заплаві р. Оріль її знаходили в Самарівському р-ні на Дніпропетровщині: В.В. Тарасов в 1967 р. в с. Чернеччина і в 1995 р. в с. Гупалівка [51] та В.В. Манюк 25.IX.2015 в с. Краснопілля (iNat 197967897).

7. *Corydalis paczoskii* N. Busch (Papaveraceae): ДН: Дніпровський р-н, окол. с-ща Обухівка, природний заповідник «Дніпровсько-Орільський», численна група, 48.51598, 34.81543, 11.IV.2024, Д.А. Давидов, Г.О. Задорожна і К.В. Колесникова (iNat 220292919). Північнопричорноморський ендемік, вперше зафіксований у вказаному локалітеті 12.IV.2018 К.В. Колесниковою (iNat 186331882, 186990410) і повторно обстежений нами в 2024 р. Знайдена на території заповідника популяція цього виду є першою для Дніпропетровської обл. та найпівнічнішою в межах його ареалу. Вона розташована на межі

басейну р. Оріль і долини р. Дніпро, є повночленною із значною часткою ювенільних особин та займає площу близько 0.12 гектарів (щільність – до 50 особин на 1 м²) у молодому (близько 40 років) сосново-робінієвому рідколіссі. Вид потребує охорони на обласному рівні. Найближчий відомий локалітет *S. raczorskii* розташований на острові Хортиця в м. Запоріжжя [51].

8. *Crocus reticulatus* Steven ex Adams (Iridaceae): ПЛ: Полтавський р-н, окол. с. Коржиха, проєктований заказник «Балка Прядчиха», численні групи, 49.36455, 35.29599, 22.III.2023, Д.А. Давидов і А.О. Давидова (iNat 153211882); там само, часто (загалом не менше 1 000 особин в різних частинах балки), 49.37083, 35.28085, 22.III.2023, Д.А. Давидов і А.О. Давидова (iNat 153211894). ХР: Берестинський р-н, окол. с. Раківка, на степовому схилі до озера, численно (понад 200 генеративних особин), 49.56283, 35.60019, 30.III.2019, Д.А. Давидов і А.О. Давидова (KW s.n.; iNat 35043067). Понтичний степовий вид, включений до «Червоної книги України» [54]. Він відомий з низки локалітетів у південно-східній частині Полтавської обл. [2], але інформація щодо його поширення в басейні р. Оріль на Харківщині поки що є дуже обмеженою. В першій половині ХХ ст. вид знаходив С.О. Іллічевський на кургані в м. Берестин (13.IV.1927 – KW s.n.) та в кущах *Salix acutifolia* Willd. на пісках біля с. Наталине (Шахівка) Берестинського р-ну [34]. Ми особисто жодного разу не знаходили *C. reticulatus* в ході спеціальних пошуків в 2006–2013 рр. на території Кегичівської ОТГ Берестинського району, але мешканець с-ща Кегичівка Ю. П'ятак повідомив нам про наявність цього виду навесні 2014 р. у балці на західній окол. с. Олександрівка (долина р. Вшива), що потребує підтвердження у майбутньому.

9. *Dactylorhiza incarnata* (L.) Soó (Orchidaceae): ХР: Берестинський р-н, с. Попівка, на узліссі вільхового лісу в заплаві р. Берестова, дуже рідко (одна генеративна особина), 49.38658, 35.52237, 28.V.2016, Д.А. Давидов і Є.В. Польовий (iNat 29047164). Євразійський вид, включений до «Червоної книги України» [54], раніше в регіоні дослідження був вказаний тільки для заплави р. Оріль в межах колишнього Магдалинівського р-ну на Дніпропетровщині без конкретного місця знахідки [51].

10. *Danthonia decumbens* (L.) DC. (= *Sieglingia decumbens* (L.) Bernh.; Poaceae): ХР: Берестинський р-н, окол. с. Маховик, березовий ліс на боровій терасі р. Берестова біля залізничної платформи «Розжив'ївка», невелика група в одному місці, 49.378, 35.55492, 20.VIII.2012, Д.А. Давидов і О.О. Барсуков (KW 117763). Дуже рідкісний в степовій зоні європейський вид на південній межі ареалу на рівнині, вперше знайдений на території басейну р. Оріль і в степовій частині Харківської обл. Можливо, нині він вже є зниклим, оскільки не був зафіксований нами під час повторних обстежень вказаного локалітету в 2020 і 2024 рр.

11. *Dianthus eugeniae* Kleopow (Caryophyllaceae): ПЛ: Полтавський р-н, окол. с. Климівка, степовий схил долини р. Орчик, зрідка, 49.34963, 35.07848, 07.VIII.2009 (PWU 5899, помилково визначено як *D. carbonatus* Klovov). ХР:

Берестинський р-н, окол. с. Залінійне, підвищена лучна ділянка в заплаві р. Оріль, невелика група (до 10 особин), 49.16264, 35.15261, 28.VII.2020, Д.А. Давидов, А.О. Давидова, О.С. Прилуцький і Г.М. Бондаренко (KW s.n.). Ендемічний для Східної Європи понтичний вид, який в північній частині степової зони трапляється локально. В Полтавській області вид має статус регіонально рідкісного [2], на нашу думку, він заслуговує на регіональну охорону і в адміністративних межах Харківської області. В басейні р. Оріль цю рослину раніше також знаходили біля с. Турове Дніпровського р-ну Дніпропетровської обл. (1986, В.В. Тарасов [51]), в окол. м. Карлівка (02.VII.1898, М.В. Цінгер – KW 54318) і в колишньому заповіднику «Академічний степ» біля с. Лип'янка (VIII.1931, Ю.Д. Клеопов – KW 54315, 54316) на Полтавщині та в окол. с. Скалонівка (14.VIII.1927, С.О. Іллічевський – KW 54314) на Харківщині.

12. *Dichodon viscidus* (M. Bieb.) Holub (Caryophyllaceae): XP: Берестинський р-н, окол. с. Андріївка, заплавні луки правого берега р. Оріль, численна група, 49.01927, 35.98576, 14.V.2015 (KW s.n.; iNat 29581683). Південноєвропейсько-західноазійський вид, вперше знайдений на території Харківській області. В останні роки спостерігається активне розширення його ареалу в північному напрямку, низка локалітетів була нещодавно знайдена нами у сусідній Полтавській обл. у межах Лівобережного Лісостепу, де цей вид раніше був відомий тільки за єдиною знахідкою 2007 р. неподалік с. Квіткове [17]: окол. с. Михайлівка Диканської громади Полтавського р-ну, 02.V.2015 (iNat 261565391); окол. с. Демидівка Полтавського р-ну, 10.V.2021 (iNat 102160170); окол. с. Білоцерківка Миргородського р-ну, 10.V.2021 (iNat 82463385); окол. с. Остап'є Миргородського р-ну, 10.V.2021 (iNat 82464113); неподалік с. Вищі Вільшани Полтавського р-ну, 11.V.2021 (iNat 101351944) і окол. с. Сапожине Полтавського р-ну, 30.IV.2025 (iNat 283749162, 284993741, 284996315). Тому очікуємо найближчим часом появу нових локалітетів *D. viscidus* і на Харківщині. В басейні р. Оріль цей вид вже був зафіксований в НПП «Орільський» на Дніпропетровщині без конкретного зазначення локалітету [10].

13. *Geum rivale* L. (Rosaceae): XP: Берестинський р-н, с. Попівка, на узліссі вільхового лісу в заплаві р. Берестова, численна група в одному місці, 49.38691, 35.52251, 28.V.2016, Д.А. Давидов і Є.В. Польовий (iNat 29046800). Циркумпольярний вид на південній межі ареалу, у басейні р. Оріль досі не фіксувався. В степовій частині Харківської області був відомий раніше тільки з Куп'янського району [40].

14. *Jacobaea racemosa* (M. Bieb.) Pelsaert s.l. (= *J. kirghisica* (DC.) E. Wiebe, *Senecio paucifolius* S.G. Gmel.; Asteraceae): XP: Берестинський р-н, окол. с. Залінійне, засолені луки в заплаві р. Оріль, зрідка, 49.17098, 35.13324, 28.VII.2020, Д.А. Давидов, А.О. Давидова, О.С. Прилуцький і Г.М. Бондаренко (iNat 55019698). Про відомі знахідки виду в Полтавській області у заплавах річок Оріль та Орчик повідомлялося в одній з наших попередніх праць [27]. В

басейні р. Оріль цей вид також спостерігав В.В. Манюк 17.VIII.2015 неподалік с. Бабайківка Дніпровського р-ну Дніпропетровської обл. (iNat 193950648).

15. *Juncus capitatus* Weigel (= *Juncinella capitata* (Weigel) Záv. Drábk. & Pročkův; Juncaceae): ХР: Берестинський р-н, окол. с. Маховик, піщане зниження на боровій терасі р. Берестова, 49.38044, 35.55297, 28.VII.2020, Д.А. Давидов і А.О. Давидова (KW s.n.; iNat 56206816). Новий вид для флори басейну р. Оріль, у степовій частині Харківської області також досі не спостерігався. З Харківщини ми бачили тільки три гербарні зразки з такими оригінальними етикетками: «За Терновою и Рудькою. 1820. В.М. Черняев» (KW s.n.), «Под Дудковкой. 1828. В.М. Черняев» (KW s.n.) і «м. Харків, Новоселівка, лівобережна піщана тераса р. Уди перед з/д містком. 14.IX.2001. Г.А. Чорна» (KW 8481).

16. *Leymus racemosus* (Lam.) Tzvelev s.l. (= *L. sabulosus* (M. Bieb.) Tzvelev, Poaceae): ХР: Берестинський р-н, окол. с-ща Кегичівка, насип залізниці біля мосту через р. Вшива, група, 49.30012, 35.72165, 08.VII.2013 (non coll.); окол. м. Берестин, на залізничному насипі у напрямку платформи «Мир», невелика група, 49.37518, 35.489, 28.VIII.2018 (non coll.); окол. с. Степове, між залізничних колій між станцією «Берестин» і платформою «Леб'яже», численно, 49.33801, 35.3983, 05.VIII.2014 (KW s.n.; iNat 42083230). Переважно східносередземноморський вид приморських пісків, який спорадично трапляється у багатьох континентальних районах України як чужорідна рослина на залізничних насипах та пісках борових терас річок. Вперше знайдений в басейні р. Оріль. Потребує моніторингу, але за нашими попередніми даними на дослідженій території поки що розмножується виключно вегетативно.

17. *Linum tenuifolium* L. (Linaceae): ХР: Берестинський р-н, між с. Степанівка і с. Андріївка, крутий лесовий схил правого берега р. Оріль, дуже рідко (одна особина з квітками), 49.05012, 35.98474, 05.VII.2014 (KW s.n.). Південноєвропейсько-західноазійський степовий вид на північній межі ареалу, в басейні р. Оріль відомий ще тільки за давніми знахідками С.О. Іллічевського біля м. Берестин [34].

18. *Melilotus wolgicus* Poir. (Fabaceae): ХР: Берестинський р-н, окол. с-ща Кегичівка, на залізничному насипі біля мосту через р. Вшива, численна група, 49.30263, 35.71512, 27.VII.2008 (PWU 8277); там само, 06.VII.2010 (non coll.); там само, 20.VII.2011 (iNat 36732145); там само, 11.VI.2015 (KW 123909). Вид із східноєвропейсько-центральноазійським ареалом, який на Харківщині є чужорідною рослиною, досі відомою тільки з низки давніх локалітетів неподалік м. Харків, які зараз, очевидно, зовсім зникли. Біля Кегичівки цей вид в 2010–2015 рр. був цілком натуралізованим і регулярно розмножувався генеративно, але теперішній стан його популяції потребує уточнення. В гербарії KW зберігається низка зразків *M. wolgicus* без номерів з Харківщини: окол. с-ща Покатилівка, на вирубці (16.VIII.1916, М.Я. Савенков), м. Харків, Журавлівка, схил долини р. Харків (03.VI.1917, Є.М. Лавренко), окол. м. Харків, на залізничному насипі біля платформи «Липовий Гай» (13.IX.1924 і 06.VI.1926,

М.І. Котов), окол. с-ща Рогань, насип залізниці (16.VII.1925, Є.М. Лавренко). Отже, наша знахідка біля Кегичівки є першою в басейні р. Оріль та у степовій частині Харківської області.

19. *Monotropa hypopitys* L. (= *Hypopitys monotropa* Crantz; Ericaceae): ХР: Берестинський р-н, окол. с. Маховик, сосновий ліс біля залізничної платформи «Розжив'ївка», зрідка, 49.38216, 35.5478, 30.VII.2008 (KW 81846); там само, 22.VIII.2010 (PWU 9335). Циркумполярний вид на південній межі ареалу на рівнині, для території басейну р. Оріль вказаний уперше.

20. *Nonea lutea* (Desr.) DC. (Boraginaceae): ХР: Берестинський р-н, окол. с-ща Кегичівка, на щебні біля залізничних колій у напрямку платформи «Пост 116 км», численна група (близько 20 особин), 49.26366, 35.77881, 12.VI.2015 (KW 123949; iNat 30111705). Чужорідна для басейну р. Оріль східноєвропейсько-кавказько-західноазійська рослина, вперше знайдена у регіоні дослідження та у степовій частині Харківщини та втретє – загалом на території області. Дві попередні знахідки були зафіксовані М.І. Котовим 26.IV.1915 і 18.IV.1917, в обох випадках цей вид був відмічений як бур'ян біля паркану в Університетському саду в м. Харків (KW s.n.).

21. *Ostericum palustre* (Besser) Besser (= *Angelica palustris* (Besser) Hoffm.; Apiaceae): ПЛ: Полтавський р-н, окол. с. Климівка, вологі луки на правому березі р. Орчик, зрідка, 49.34542, 35.08863, 05.VIII.2009 (PWU 6114). ХР: Берестинський р-н, окол. м. Берестин, заплавні луки правого берега р. Берестова, зрідка, 49.38308, 35.50111, 25.VII.2010 (iNat 42649628); там само, 19.VIII.2015, Д.А. Давидов, А.А. Куземко і Т.П. Дзюба (non coll.); окол. с. Попівка, заплавні луки лівого берега р. Берестова, численно, 30.VII.2008 (KW 81929); там само, 19.VIII.2015, Д.А. Давидов, А.А. Куземко і Т.П. Дзюба (non coll.); там само, на узліссі вільхового лісу в заплаві р. Берестова, невелика група, 49.38691, 35.52251, 28.V.2016, Д.А. Давидов і Є.В. Польовий (non coll.); окол. с. Андріївка, заплавні луки р. Оріль, зрідка, 49.02235, 35.98839, 02.VII.2013 (non coll.). Центральноєвропейсько-сибірський вид з Додатку I Бернської конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі, в басейні р. Оріль також спостерігався В.В. Манюком 07.VIII.2015 неподалік с. Гнатівка Полтавського району Полтавщини (iNat 198979253).

22. *Panicum capillare* L. (= *P. barbipulvinatum* Nash ex Rydb.; Poaceae): ХР: Берестинський р-н, с-ще Кегичівка, декілька особин біля залізничного переїзду, 49.28028, 35.77755, 14.VII.2012 (PWU 11199). Чужорідна північноамериканська рослина, про знахідку якої в окол. с. Федорівка Полтавського р-ну Полтавщини, що теж належать до басейну р. Оріль, вже повідомлялося раніше [22]. Нами цей вид був вперше знайдений не тільки в басейні р. Оріль, а й у степовій частині Харківщини, а згодом Т.С. Двірна 28.VIII.2013 спостерігала його на залізниці в м. Берестин (KW 109787). Пізніше у вказаних локалітетах він повторно не був зафіксований (незважаючи на ретельні пошуки) і, очевидно, має вважатися в

басейні р. Оріль лише випадково занесеним ксенофітом, який не натуралізувався.

23. *Petasites spurius* (Retz.) Rchb. (Asteraceae): ХР: Берестинський р-н, окол. с-ща Кегичівка, на підвищенні серед заростей очерету, численна група, 21.IV.2009 (non coll.). В басейні р. Оріль цей євросибірський вид, що здебільшого тяжіє до алювіальних пісків долин великих річок, зрідка трапляється на Дніпропетровщині [10, 51], але для південно-західної частини Харківщини досі був не був вказаний.

24. *Peucedanum latifolium* (M. Bieb.) DC. (= *P. macrophyllum* Schischk., *Macroselinum latifolium* (M. Bieb.) Schur; Apiaceae): ХР: Берестинський р-н, окол. с. Андріївка, засолені луки в заплаві р. Оріль, численно, 49.01882, 35.98202, 18.VIII.2015, Д.А. Давидов, А.А. Куземко і Т.П. Дзюба (KW s.n.; iNat 30262322); окол. с. Залінійне, засолені луки в заплаві р. Оріль, декілька особин в угрупованні з домінуванням *Artemisia santonicum* L., 49.16075, 35.15315, 28.VII.2020, Д.А. Давидов, А.О. Давидова, О.С. Прилуцький і Г.М. Бондаренко (iNat 56415642). В басейні р. Оріль цей малопоширений південноєвропейський вид на північній межі ареалу також знаходили В.М. Черняєв 10.VIII.1867 біля м. Карлівка на Полтавщині та с. Скалонівка на Харківщині (KW s.n.), В.В. Манюк 08.IV.2016 неподалік с. Малі Бучки на Харківщині (iNat 187991391) та О.І. Шиндер 30.VI.2023 в окол. с. Старе Мажарове на Харківщині (iNat 200389467), а для заплави р. Оріль на Дніпропетровщині він вказувався О.Л. Бельгардом без точної вказівки на місце знахідки [51].

25. *Peucedanum palustre* (L.) Moench (= *Thysselinum palustre* (L.) Hoffm.; Apiaceae): ХР: Берестинський р-н, окол. с. Попівка, край сфагнового болітця на зниженні борової тераси р. Берестова, дуже рідко (дві особини на стадії вегетації), 49.38117, 35.52848, 28.V.2016, Д.А. Давидов і Є.В. Польовий (non coll.). Євросибірський вид на південній межі ареалу, вперше знайдений в басейні р. Оріль. У степовій частині Харківщини досі він був відомий лише з Куп'янського району [41].

26. *Polygala sibirica* L. (Polygalaceae): ХР: окол. м. Берестин, на лесовому схилі правого берега р. Берестова, численна група в одному місці (понад 50 особин), 49.35447, 35.42073, 13.V.2015 (KW s.n.). Східносередземноморсько-азійський степовий вид на північній межі ареалу, уперше зафіксований на території басейну р. Оріль.

27. *Rorippa prolifera* (Heuff.) Neilr. (Brassicaceae): ПЛ: Полтавський р-н, окол. с. Федорівка, вологі луки в заплаві р. Орчик, невелика група (до 10 особин), 49.39101, 35.12815, 07.VIII.2009 (PWU 6072). Південносхідноєвропейський вид, поширення якого в Україні ще потребує уточнення, морфологічно він близький до *R. sylvestris* (L.) Besser і відрізняється від останнього дуже скупченими суцвіттями у фазі плодоношення, вужчими пелюстками, тоншими плодоніжками та слабко розвиненими підземними органами [36]. В басейні р. Оріль він раніше не спостерігався, а загалом на Полтавщині був відомий з двох осередків: в заплаві р. Удай біля с. Повстин

Лубенського р-ну (22.VII.1955, Є.М. Брадїс – KW s.n., sub *R. sylvestris*) та за нашими знахідками в заплаві р. Вільшана в с. Сапожине Полтавського р-ну (04.VII.2009 – KW 93774; там само, 11.VI.2024 – iNat 243977411).

28. *Rubus ×idaeoides* Ruthe (Rosaceae): ХР: Берестинський р-н, окол. с. Маховик, вирубка соснового лісу неподалік залізничної платформи «Розжив'ївка», численна група, 49.38263, 35.55106, 28.VII.2020, Д.А. Давидов і А.О. Давидова (KW s.n.; iNat 56242442). Малопоширений спонтанний гібрид *R. caesius* × *R. idaeus*, який вперше був зафіксований на території басейну р. Оріль та у степовій частині Харківщини. У вказаному локалітеті рясно цвів, але плоди зовсім не утворювалися.

29. *Rudbeckia laciniata* L. (Asteraceae): ХР: Берестинський р-н, окол. с. Новоолександрівка, декілька особин у лісосмузі біля залізничної платформи «133 км», 49.11403, 35.9035, 07.VIII.2014 (non coll.). Чужорідна північноамериканська рослина з високим інвазійним потенціалом в Європі, проте на Лівобережжі України поки що трапляється локально. Для басейну р. Оріль раніше зовсім не була вказана, а на Харківщині досі відома тільки з м. Харків [58]. Потребує моніторингу.

30. *Selinum carvifolia* (L.) L. (Apiaceae): ХР: Берестинський р-н, с. Попівка, на узліссі вільхового лісу на лівому березі р. Берестова, зрідка, 49.38753, 35.5243, 19.VIII.2015, Д.А. Давидов, А.А. Куземко і Т.П. Дзюба (KW s.n.). Євросибірський вид на південній межі ареалу, що є дуже рідкісним у степовій зоні України і для басейну р. Оріль раніше не був вказаний. В південній частині Харківської області його досі знаходили тільки в окол. міст Ізюм (вільховий ліс у Придонецькому лісництві, 16.VII.1950, М.І. Котов – KW s.n.) та Куп'янськ [41].

31. *Silene csereii* Baumg. (= *Oberna csereii* (Baumg.) Ikonn.; Caryophyllaceae): ХР: Берестинський р-н, окол. с-ща Кегичівка, на залізничному насипі біля мосту через р. Вшива спільно з *Melilotus wolgicus*, близько 10 особин, 49.3026, 35.71511, 27.VII.2008 (PWU 8223, 8270); там само, 06.VII.2010 (iNat 42650597); там само, 20.VII.2011 (iNat 36732102); там само, 11.VI.2015 (KW 123909). Східносередземноморсько-центральноазійський вид, який уперше був зафіксований на території басейну р. Оріль і, безсумнівно, має вважатися тут чужорідною рослиною, занесеною залізницею з Південного Сходу України. У вказаному локалітеті вид в 2008–2015 рр. цілком натуралізувався і регулярно розмножувався насінням, але сучасний стан його популяції потребує перевірки.

32. *Torilis arvensis* (Huds.) Link (Apiaceae): ХР: Берестинський р-н, окол. с. Маховик, сосновий ліс біля залізничної платформи «Розжив'ївка», дві особини, 49.38135, 35.54916, 28.VII.2020, Д.А. Давидов і А.О. Давидова (KW s.n.; iNat 56351832). Переважно середземноморсько-центральноазійський вид, який в басейні р. Оріль та в Харківській обл. досі не спостерігався і є занесеною з південніших регіонів чужорідною рослиною. Повторно у вказаному локалітеті у 2024 р. він не був знайдений, але вважаємо доцільним проведення моніторингу

з метою пошуків і з'ясування статусу цього виду у флорі басейну р. Оріль у майбутньому.

33. *Tragopogon dasyrhynchus* Artemczuk (Asteraceae): ДН: Дніпровський р-н, окол. с-ща Миколаївка, на піскуватих луках поруч з кордоном природного заповідника «Дніпровсько-Орільський», невелика група, 48.52399, 34.76145, 05.VI.2025, Д.А. Давидов і А.О. Давидова (iNat 304945912). ПЛ: Полтавський р-н, окол. с. Коржиха, проєктований заказник «Балка Прядчиха», степовий схил, малочисельно, 49.36852, 35.28466, 10.VI.2024 (iNat 243654128). ХР: Берестинський р-н, між с-щем Кегичівка і с. Бесарабівка, верхівка схилу балки в урочищі «Старий Богдан», зрідка, 49.27335, 35.79562, 26.VII.2008 (non coll.); окол. с. Попівка, край лісосмуги біля залізничної платформи «Мир», зрідка, 49.38102, 35.51651, 30.VII.2008 (KW s.n.); між с. Степанівка і с. Андріївка, степовий схил правого берега р. Оріль, зрідка, 49.06099, 35.97917, 05.VII.2014 (KW s.n.); окол. с. Чернолозка, схил долини р. Багата, зрідка, 49.21821, 35.80917, 06.VII.2014 (non coll.); окол. с. Степове, степовий схил правого берега р. Берестова, зрідка, 49.33734, 35.39701, 05.VIII.2014 (non coll.). Східноєвропейсько-північнокавказький (північнопричорноморський) степовий вид на північній межі ареалу, вперше знайдений на території Полтавської області.

34. *Veronica scutellata* L. (Plantaginaceae): ПЛ: Полтавський р-н, окол. с. Климівка, заболочені луки правого берега р. Орчик, невелика група, 49.33633, 35.09676, 05.VIII.2009 (PWU 6129). Циркумпольярний гігрофільний вид на південній межі ареалу, який є рідкісним у степовій зоні України. В регіоні дослідження досі був відомий вище за знахідкою В.В. Тарасова в 1997 р. в заплаві р. Оріль в окол. с. Йосипівка Самарівського р-ну Дніпропетровської обл. [51].

35. *Viola elatior* Fr. (Violaceae): ХР: Берестинський р-н, окол. с. Степове, на остепненій лучній ділянці уздовж залізниці між платформами "Степний" та "Федючкове", невелика група, 49.34896, 35.40089, 13.V.2015 (KW s.n.; iNat 29524142). Євросибірський вид із спорадичним поширенням в межах свого ареалу. Зібраний нами зразок за морфологічними ознаками цілком відповідає опису *V. vladimii* Vl. Nikitin [47], що станом на 01.IX.2025 є прийнятим видовим таксоном у POWO [57], але, очевидно, все ж має належати до синонімів *V. elatior* [56]. В басейні р. Оріль цю рослину також знаходив С.О. Іллічевський біля м. Берестин та с. Бесарабівка на Харківщині [35].

Таким чином, серед згаданих вище 35 найцікавіших видів судинних рослин, знайдених нами в басейні р. Оріль, 19 є новими для регіону досліджень, а решта 16 вже були відмічені іншими дослідниками, але нами зафіксовані у нових локалітетах. Один вид (*Corydalis paczoskii*) є новим для Дніпропетровської області, по два види було вперше знайдено в Полтавській (*Artemisia tournefortiana*, *Tragopogon dasyrhynchus*) і Харківській (*Dichodon viscidus*, *Torilis arvensis*) областях, а вісім (*Arabis planisiliqua*, *Danthonia decumbens*, *Juncus capitatus*, *Melilotus wolgicus*, *Nonea lutea*, *Panicum capillare*,

Rubus ×idaeoides, *Rudbeckia laciniata*) виявилися новими для степової частини Харківщини. Десять видів з охарактеризованих 35 належать до чужорідних для регіону досліджень рослин, з них шість мають переважно східносередземноморське походження (*Dichodon viscidus*, *Leymus racemosus*, *Melilotus wolgicus*, *Nonea lutea*, *Silene csereii*, *Torilis arvensis*), два – північноамериканське (*Panicum capillare* і *Rudbeckia laciniata*), по одному – середньоазійське (*Artemisia tournefortiana*) і північнопричорноморське (*Alcea rugosa*). Один вид є спонтанним гібридом, а решту 24 ми вважаємо аборигенними для басейну р. Оріль. Серед них три види (*Adonis volgensis*, *Crocus reticulatus* і *Dactylorhiza incarnata*) включено до «Червоної книги України» [54], один (*Ostericum palustre*) – включено до Додатку I Бернської конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі, ще один (*Dianthus eugeniae*) – є регіонально рідкісним у Полтавській області та перспективним для організації його регіональної охорони на Харківщині.

ВИСНОВКИ

Отже, проведені нами дослідження флори та рослинності басейну р. Оріль дозволили суттєво доповнити видовий склад судинних рослин регіону досліджень і встановити низку нових локалітетів для вже відомих на цій території раритетних видів. На нашу думку, одним з головних пріоритетів досліджень басейну р. Оріль у майбутньому має стати консолідація зусиль науковців і громадськості для створення та реального функціонування національного природного парку «Орільський», що має стати першим національним природним парком у Дніпропетровській області, а в подальшому – трилатеральним (із включенням до його складу найкраще збережених природних ділянок в адміністративних межах сусідніх Полтавської і Харківської областей). Важливим є й пошук та збереження соцологічно найцінніших фітоценозів в долинах не лише річки Оріль, а й її приток, так, нами готуються наукові обґрунтування на створення нових ботанічних заказників в окол. с. Коржиха на Полтавщині («Балка Прядчиха») та в долині р. Берестова поблизу с. Попівка Берестинського району Харківщини.

ПОДЯКИ

Автор щиро вдячний Г.О. Задорожній і К.В. Колесниковій за інформацію про наявність *Corydalis paczoskii* на території природного заповідника «Дніпровсько-Орільський» та допомогу в організації обстеження локалітету цього виду у квітні 2024 р., Н.М. Шиян, І.І. Дяченко та А.В. Шуміловій – за допомогу в опрацюванні гербарних фондів Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України, Л.М. Гомлі – за всебічну підтримку під час перегляду фондів гербарію Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка в 2008–2013 рр. та допомогу в організації експедиційного дослідження в долині р. Оріль неподалік с. Нехвороща

Полтавської обл. в липні 2005 р., А.О. Давидовій, А.А. Куземко, І.В. Ковтун, Т.П. Дзюбі, О.О. Барсукову, Є.В. Польовому, О.С. Прилуцькому, Г.М. Бондаренку, В.С. Павленко-Баришевій і М.Г. Теслюку – за участь в спільних експедиційних дослідженнях в басейні р. Оріль, Ю. П'ятаку – за інформацію про знахідку *Crocus reticulatus* на території Кегичівської громади Берестинського р-ну Харківщини в 2014 році. Окрема подяка Збройним Силам України, завдяки мужності яких в умовах повномасштабної війни РФ проти України, підготовка цієї праці та її подання до друку стали можливими.

ЛІТЕРАТУРА

1. Акинфиев ИЯ. Ботаническое исследование Новомосковского уезда Екатеринославской губернии. Материалы к познанию фауны и флоры Российской империи. Т. 3. Москва: МОИП. 1896. С. 1-28.
2. Байрак ОМ, Стецюк НО. Атлас рідкісних і зникаючих рослин Полтавщини. Полтава: Верстка. 2005. 248 с.
3. Байрак ОМ, Стецюк НО, Коротченко ІА. Флора і рослинність степів Полтавщини та їх охорона. Наукові записки. Серія природнича (до 80-річчя Полтавського педагогічного інституту). Полтава: ППІ. 1995. С. 33-37.
4. Байрак ОМ, Самородов ВМ, Стецюк НО, Коротченко ІА. Охорона степової флори та рослинності в природно-заповідній мережі Полтавської області. Соціологічні проблеми села: Наукові праці Полтавського сільськогосподарського інституту. 1995;18:99-106.
5. Барановський БА, Волошина НА. Фиторазнообразие раритетной водной и прибрежной флоры водоемов Северного Степного Приднепровья. Питання степового лісознавства та лісової рекультиваци земель. 2011;12(38):69-76.
6. Барановський БО. Вища водяна рослинність русла ріки Оріль. Вісник Полтавського педагогічного інституту. Серія: Екологія. Біологічні науки. Полтава: ППІ. 2002. С. 40-45.
7. Барановський БО. Фіторізноманіття заказника «Урочище Приорільське» (Юр'ївський район Дніпропетровської області). Біорізноманіття: теорія, практика та методичні аспекти вивчення в загальноосвітній та вищій школі: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Полтава. 2008. С. 109-111.
8. Барановський БО. Аналіз фіторізноманіття басейну річки Багатенька. Питання степового лісознавства та лісової рекультиваци земель. 2013;42:50-56.
9. Барановський БО, Манюк ВВ, Дем'янов ВВ, Чегорка ПТ, Грицан ЮІ. Сучасний екологічний стан басейну річки Оріль у контексті створення національного природного парку «Орільський». Вісник Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету. Сер. Біологічні науки. 2013;2(32):55-60.
10. Барановський БО, Манюк ВВ, Іванько ІА, Кармизова ЛО. Аналіз флори національного природного парку «Орільський». Ред. Дубина ДВ. Дніпропетровськ: Ліра. 2017. 320 с.
11. Бельгард АЛ. Лесная растительность юго-востока УССР. Киев: КГУ. 1950. 263 с.
12. Бельгард АЛ, Кириченко ТФ. Леса долины р. Орель. Научные записки Днепропетровского государственного университета. Т. 18. Сборник работ биологического факультета, вып. 3. Днепропетровск: ДГУ. 1940. С. 87-97.
13. Білик ГІ. Європейсько-Сибірська лісостепова область. Геоботаничне районування Української РСР. Ред. Барбарич АІ. Київ: Наукова думка. 1977. С. 140-194.

14. Бурда РИ, Петрович ОЗ. Экотонный эффект лесных полезащитных полос в причерноморских разнотравно-типчаково-ковыльных степях. Екологія та ноосферологія. 2012;23(3–4):16-27.
15. Гамуля ЮГ. Биоэкологические особенности галофитных дубрав долины реки Орель. Питання степового лісознавства та лісової рекультивації земель. 1998;2:133-138.
16. Гамуля ЮГ. Эколого-флористические особенности травяного покрова галофитных дубрав долины реки Орель. Екологія та ноосферологія. 1999;6(1-2):70-74.
17. Гомля ЛМ, Давидов ДА. Флора вищих судинних рослин Полтавського району. Полтава: ТОВ "Фірма Техсервіс". 2008. 212 с.
18. Гребінь ВВ. Оріль. Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-76031>
19. Давидов ДА. Нові види для флори лісів Роменсько-Полтавського геоботанічного округу. Український ботанічний журнал. 2011;68(2):195-204.
20. Давидов ДА. Знахідки рідкісних видів у південно-західній частині Харківської області. Флорологія та фітосозологія. 2014;3-4:29-32.
21. Давидов ДА. Урочище «Красноперівка» – цінний природний масив на межі лісостепової і степової зон на Лівобережжі України. Природні та антропогенно трансформовані екосистеми прикордонних територій у постчорнобильський період: матеріали Міжнародної наукової конференції «Природні та техногеннозмінені екосистеми прикордонних територій у постчорнобильський період» і Міжнародної науково-практичної студентської конференції «Структурно-функціональна організація природних і антропогенно трансформованих екосистем прикордонних територій» (9-11 жовтня 2014 р., м. Чернігів): збірник статей. Чернігів: Лозовий В.М. 2014. С. 18-20.
22. Давидов ДА. Нові дані про поширення деяких регіонально рідкісних видів судинних рослин у Полтавській області. Біологія та екологія. 2018;4(2):68-75. DOI: 10.5281/zenodo.2367423
23. Давидов ДА. Поширення видів роду *Papaver* (Papaveraceae) на залізницях Лівобережної України. Синантропізація рослинного покриву України: збірник наукових статей III Всеукраїнської наукової конференції (26-27 вересня 2019 р., м. Київ). Київ: Наш формат. 2019. С. 33-37.
24. Давидов ДА. Знахідки деяких чужорідних судинних рослин у Полтавській області. Природничий альманах (Біологічні науки). 2022;32:5-19. DOI: 10.32999/ksu2524-0838/2022-32-1
25. Давидов ДА. Знахідки регіонально рідкісних видів судинних рослин на території Харківської області у 2008-2021 рр. Поширення раритетних видів біоти України, том 2 (Серія: «Conservation Biology in Ukraine». Вип. 27, т. 2). Київ-Чернівці: ДрукАрт. 2023. С. 94-120.
26. Давидов ДА, Гомля ЛМ. Раритетний фітоценофонд долини річки Оріль у межах Полтавської області. Біорізноманіття: Теорія, практика та методичні аспекти вивчення у загальноосвітній та вищій школі: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (присвячена 80-річчю з дня заснування кафедри ботаніки, екології та методики навчання біології Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка; 2-3 листопада 2017 р., м. Полтава). Полтава: ФОП Гаража М.Ф. 2017. С. 95-97.
27. Давидов ДА, Гомля ЛМ. Нові види судинних рослин, запропоновані для регіональної охорони на території Полтавської області. Біологія та екологія. 2019;5(1):76-82. DOI: 10.33989/2414-9810.2019.5.1.195120

28. Давидов ДА, Гомля ЛМ. Хорологія видів родини Ranunculaceae Juss. з «Червоної книги України» на території Полтавської області. Біологія та екологія. 2022;8(1):22-33. DOI: 10.33989/2022.8.1.275388
29. Еліашевич ОА. Луки Середнього Дніпра. Збірник наукових праць Дніпропетровського ботанічного саду. 1936;1:52-86.
30. Еліашевич ОА. Орельські луки. Збірник наукових праць Дніпропетровського ботанічного саду. 1937;2:3-34.
31. Илличевский СО. Солончаки и пески юго-востока Полтавщины. Двадцать пять лет научно-педагогической и общественной деятельности Б.А. Келлера: Юбилейный сборник. Воронеж. 1931. С. 281-290.
32. Іллічевський С. Обслідування цілинних степів Полтавщини в 1927 р. Охорона пам'яток природи на Україні. Збірник 2. Харків. 1928. С. 89-113.
33. Іллічевський СО. Гербарій Полтавського державного музею. Збірка, присвячена 35-річчю Музею. Т. 1. Ред. Бендеровський В, Риженко Я, Гавриленко М. Полтава. 1928. С. 141-226.
34. Іллічевський С. Список рослин б. Константиноградського пов. Полтавщини. Український ботанічний журнал. 1928;4:37-50.
35. Іллічевський С. Список рослин б. Константиноградського пов. Полтавщини (Закінчення). Український ботанічний журнал. 1929;5:87-98.
36. Льїнська АП, Дідух ЯП. *Rorippa prolifera* (Heuffel) Neill. Екофлора України. Т. 5. Ред. Дідух ЯП. Київ: Фітосоціоцентр. 2007. С. 380-381.
37. Клеопов ЮД. Рослинність Карлівського степового заповідника ВУАН. Вісник Київського ботанічного саду. 1934;17:41-86.
38. Клоков МВ. Рід *Cirsium* Adans. Флора УРСР. Т. 11. Ред. Вісюліна ОД. Київ: Видавництво АН УРСР. 1962. С. 525-548.
39. Корещук КЄ. Рослинність луків Середнього Дніпра. Збірник наукових праць Дніпропетровського ботанічного саду. 1937;2:35-64.
40. Котов МІ. Рід *Geum* L. Флора УРСР. Т. 6. Ред. Зеров ДК. Київ: Видавництво АН УРСР. 1954. С. 147-151.
41. Котов МІ. Родина Umbelliferae Moris. Флора УРСР. Т. 7. Ред. Клоков МВ, Вісюліна ОД. Київ: Видавництво АН УРСР. 1955. С. 460-618.
42. Левицька АМ. Геоботанічний нарис другої тераси Дніпра. Збірник наукових праць Дніпропетровського ботанічного саду. 1936;1:86-102.
43. Мала ЮІ. Межа між Лісостепом і Степом: Еколого-ценотична оцінка (на прикладі Правобережної України). Київ: Наукова думка. 2016. 166 с.
44. Манюк ВВ. Шульгівський природний комплекс як ключова ділянка національного природного парку «Орільський». Охорона довкілля: збірник наукових статей XI Всеукраїнських наукових Таліївських читань. Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна. 2015. С. 205-211.
45. Манюк ВВ, Барановський БО, Александрова АО. Орхідні (Orchidaceae) Дніпропетровщини: ретроспектива та нові знахідки. Рослинний світ у Червоній книзі України: Впровадження Глобальної стратегії збереження рослин: матеріали Міжнародної наукової конференції. Київ. 2010. С. 141-145.
46. Манюк ВВ, Барановський БО, Кармизова ЛО. Раритетна складова флори проєктованого Орільського національного природного парку. Рідкісні рослини і гриби України та прилеглих територій: Реалізація природоохоронних стратегій: матеріали IV Міжнародної наукової конференції. Київ. 2016. С. 95-99.
47. Никитин ВВ. Новые таксоны рода *Viola* L. (Violaceae). Новости систематики высших растений. 2002;34:125-129.

48. Пестушко ОІ. Рослинність засолених ґрунтів долини Середнього Дніпра (Єлисаветівсько-Курилівський масив). Збірник наукових праць Дніпропетровського ботанічного саду. 1937;2:65-92.
49. Танфильев ГИ. Географические работы. Москва: Географгиз. 1953. 676 с.
50. Тарасов ВВ. Флора Дніпропетровської та Запорізької областей. Судинні рослини. Біолого-екологічна характеристика видів. Дніпропетровськ: ДНУ. 2005. 276 с.
51. Тарасов ВВ. Флора Дніпропетровської та Запорізької областей. Дніпропетровськ: ДНУ та Ліра. 2012. 296 с.
52. Цингер Н. Весенняя флора южной части Полтавской губернии. Записки Киевского общества естествоиспытателей. 1900;16(2):24-25.
53. Цингер Н. Растительность южной части Полтавской губ. в мае. Записки Киевского общества естествоиспытателей. 1901;17(1):35.
54. Червона книга України. Рослинний світ. Ред. Дідух ЯП. Київ: Глобалконсалтинг. 900 с.
55. iNaturalist. Available from <https://www.inaturalist.org>. Accessed 01.10.2025.
56. Marcussen T, Ballard HE, Danihelka J, Flores AR, Nicola MV, Watson JM. A Revised Phylogenetic Classification for *Viola* (Violaceae). Plants. 2022;11(17):2224. DOI: 10.3390/plants11172224
57. Plants of the World Online (POWO). Available from <https://powo.science.kew.org>. Accessed 01.10.2025.
58. Zvyagintseva KO. An annotated checklist of the urban flora of Kharkiv. Ed. Shevera MV. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University. 2015. 96 p.

REFERENCES

1. Akinfiev IYa. Botanicheskoe issledovanie Novomoskovskogo uezda Ekaterinoslavskoy gubernii. Materialy k poznaniyu fauny i flory Rossiyskoy imperii. T. 3. Moskva: MOIP. 1896. P. 1-28. [in Russian].
2. Bayrak OM, Stetsyuk NO. Atlas ridkisnykh i znykayuchykh roslyn Poltavshchyny. Poltava: Verstka. 2005. 248 p.
3. Bayrak OM, Stetsyuk NO, Korotchenko IA. Flora i roslynnist stepiv Poltavshchyny ta yikh okhorona. Naukovi zapysky. Seriya pryrodnycha (do 80-richchya Poltavskoho pedahohichnoho instytutu). Poltava: PPI. 1995. P. 33-37. [in Ukrainian].
4. Bayrak OM, Samorodov VM, Stetsyuk NO, Korotchenko IA. Okhorona stepovoi flory ta roslynnosti v pryrodno-zapovidniy merezhi Poltavskoi oblasti. Sotsiolohichni problemy sela: Naukovi pratsi Poltavskoho silskohospodarskoho instytutu. 1995;18:99-106. [in Ukrainian].
5. Baranovskiy BA, Voloshina NA. Fitoraznoobrazie raritetnoy vodnoy i pribrezhnoy flory vodoemov Severnogo Stepnogo Pridneprovya. Pytannya stepovoho lisoznastva ta lisovoi rekultyvatsii zemel. 2011;12(38):69-76. [in Russian].
6. Baranovskiy BO. Vyshcha vodyana roslynnist rusla riky Oril. Visnyk Poltavskoho pedahohichnoho instytutu. Seriya: Ekolohiya. Biolohichni nauky. Poltava: PPI. 2002. P. 40-45. [in Ukrainian].
7. Baranovskiy BO. Fitoriznomanittya zakaznyka «Urochyshe Pryorilsk» (Yur'yivskiy rayon Dnipropetrovskoi oblasti). Bioriznomanittya: teoriya, praktyka ta metodychni aspekty vyvchennya v zahalnoosvitniy ta vyshchiy shkoli: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii. Poltava. 2008. P. 109-111. [in Ukrainian].
8. Baranovskiy BO. Analiz fitoriznomanittya baseynu richky Bahatenka. Pytannya stepovoho lisoznastva ta lisovoi rekultyvatsii zemel. 2013;42:50-56. [in Ukrainian].
9. Baranovskiy BO, Manyuk VV, Dem'yanov VV, Chehorka PT, Hrytsan YuI. Suchasnyi ekolohichniy stan baseynu richky Oril u konteksti stvorennya natsionalnoho pryrodnoho

- parku «Orilskyi». Visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho ahrarno-ekonomichnoho universytetu. Ser. Biolohichni nauky. 2013;2(32):55-60. [in Ukrainian].
10. Baranovskyi BO, Manyuk VV, Ivanko IA, Karmyzova LO. Analiz flory natsionalnoho pryrodnoho parku «Orilskyi». Ed. Dubyna DV. Dnipropetrovsk: Lira. 2017. 320 p. [in Ukrainian].
 11. Belgard AL. Lesnaya rastitelnost yugo-vostoka USSR. Kiev: KGU. 1950. 263 p. [in Russian].
 12. Belgard AL, Kirichenko TF. Lesa doliny r. Orel. Nauchnye zapiski Dnepropetrovskogo gosudarstvennogo universiteta. T. 18. Sbornik rabot biologicheskogo fakulteta, vyp. 3. Dnepropetrovsk: DGU. 1940. P. 87-97. [in Russian].
 13. Bilyk HI. Yevropeysko-Sybirska lisostepova oblast. Heobotanichne rayonuvannya Ukrainskoi RSR. Ed. Barbarych AI. Kyiv: Naukova dumka. 1977. P. 140-194. [in Ukrainian].
 14. Burda RI, Petrovich OZ. Ekotonnyi effekt lesnykh polezashchitnykh polos v prichernomorskikh raznotravno-tipchakovo-kovylnykh stepyakh. Ekolohiya ta noosferolohiya. 2012;23(3-4):16-27. [in Russian].
 15. Gamulya YuG. Bioekologicheskie osobennosti galofitnykh dubrav doliny reki Orel. Pytannya stepovoho lisoznavstva ta lisovoi rekultyvatsii zemel. 1998;2:133-138. [in Russian].
 16. Gamulya YuG. Ekologo-floristicheskie osobennosti travyanogo pokrova galofitnykh dubrav doliny reki Orel. Ekolohiya ta noosferolohiya. 1999;6(1-2):70-74. [in Russian].
 17. Gomlya LM, Davydov DA. Flora vyshchyykh sudynnykh roslyn Poltavskoho rayonu. Poltava: TOV «Firma-Tekhservis». 2008. 212 p. [in Ukrainian].
 18. Hrebin VV. Oril. Entsyklopediya Suchasnoi Ukrainy. Available at <https://esu.com.ua/article-76031> [in Ukrainian].
 19. Davydov DA. Novi vydy dlia flory lisiv Romensko-Poltavskoho heobotanichnoho okruhu. Ukrainskyi botanichnyi zhurnal. 2011;68(2):195-204. [in Ukrainian].
 20. Davydov DA. Znakhidky ridkisnykh vydiv u pivdenno-zakhidniy chastyni Kharkivskoi oblasti. Florolohiya ta fitosozolohiya. 2014;3-4:29-32. [in Ukrainian].
 21. Davydov DA. Urochyshe «Krasnoperivka» – tsinni pryrodni masyv na mezhi lisostepovoi i stepovoi zon na Livoberezhzhi Ukrainy. Pryrodni ta antropohenno transformovani ekosystemy prykordonnykh terytoriy u postchornobytskyi period: materialy Mizhnarodnoi naukovo konferentsii «Pryrodni ta tekhnohennozmineni ekosystemy prykordonnykh terytoriy u postchornobytskyi period» i Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi studentskoi konferentsii «Strukturno-funktsionalna orhanizatsiya pryrodnykh i antropohenno transformovanykh ekosystem prykordonnykh terytoriy» (9-11 zhovtnya 2014 r., m. Chernihiv): zbirnyk statey. Chernihiv: Lozovyi V.M. 2014. P. 18-20. [in Ukrainian].
 22. Davydov DA. Novi dani pro poshyrennya deyakykh rehionalno ridkisnykh vydiv sudynnykh roslyn u Poltavskiy oblasti. Biolohiya ta ekolohiya. 2018;4(2):68-75. DOI: 10.5281/zenodo.2367423 [in Ukrainian].
 23. Davydov DA. Poshyrennya vydiv rodu *Papaver* (Papaveraceae) na zaliznytsyakh Livoberezhnoi Ukrainy. Synantropizatsiya roslynnoho pokryvu Ukrainy: zbirnyk naukovykh statey III Vseukrainskoi naukovo konferentsii (26-27 veresnya 2019 r., m. Kyiv). Kyiv: Nash format. 2019. C. 33-37. [in Ukrainian].
 24. Davydov DA. Znakhidky deiakykh chuzhoridnykh sudynnykh roslyn u Poltavskiy oblasti. Pryrodnychiy almanakh (Biolohichni nauky). 2022;32:5-19. DOI: 10.32999/ksu2524-0838/2022-32-1 [in Ukrainian].
 25. Davydov DA. Znakhidky rehionalno ridkisnykh vydiv sudynnykh roslyn na terytorii Kharkivskoi oblasti u 2008-2021 rr. Poshyrennya rarytetnykh vydiv bioty Ukrainy, tom 2

- (Seriya: «Conservation Biology in Ukraine». Vyp. 27, t. 2). Kyiv-Chernivtsi: DrukArt. 2023. P. 94-120. [in Ukrainian].
26. Davydov DA, Gomlya LM. Rarytetnyi fitotsenofond dolyny richky Oril u mezhakh Poltavskoi oblasti. Bioriznomanittya: Teoriya, praktyka ta metodychni aspekty vyvchennya u zahalnoosvitniy ta vyshchiy shkoli: materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii (prysvyachena 80-richchyu z dnya zasnuvannya kafedry botaniky, ekolohii ta metodyky navchannya biolohii Poltavskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni V.H. Korolenka; 2-3 lystopada 2017 r., m. Poltava). Poltava: FOP Harazha M.F. 2017. P. 95-97. [in Ukrainian].
 27. Davydov DA, Gomlya LM. Novi vydy sudynnykh roslyn, zaproponovani dlya rehionalnoi okhorony na terytorii Poltavskoi oblasti. Biolohiya ta ekolohiya. 2019;5(1):76-82. DOI: 10.33989/2414-9810.2019.5.1.195120 [in Ukrainian].
 28. Davydov DA, Gomlya LM. Khorolohiya vydiv rodyny Ranunculaceae Juss. z «Chervonoï knyhy Ukrainy» na terytorii Poltavskoi oblasti. Biolohiya ta ekolohiya. 2022;8(1):22-33. DOI: 10.33989/2022.8.1.275388 [in Ukrainian].
 29. Eliashevych OA. Luky Serednoho Dnipra. Zbirnyk naukovykh prats Dnipropetrovskoho botanichnoho sadu. 1936;1:52-86. [in Ukrainian].
 30. Eliashevych OA. Orelski luky. Zbirnyk naukovykh prats Dnipropetrovskoho botanichnoho sadu. 1937;2:3-34. [in Ukrainian].
 31. Illichevskiy SO. Solonchaki i peski yugo-vostoka Poltavshchiny. Dvadtsat pyat let nauchno-pedagogicheskoy i obshchestvennoy deyatel'nosti B.A. Kellera: Yubileyniy sbornik. Voronezh. 1931. P. 281-290. [in Russian].
 32. Illichevskiy S. Obsluduvannya tsilynykh stepiv Poltavshchyny v 1927 r. Okhorona pam'yatok pryrody na Ukraini. Zbirnyk 2. Kharkiv. 1928. P. 89-113. [in Ukrainian].
 33. Illichevskiy SO. Herbariy Poltavskoho derzhavnogo muzeyu. Zbirka, prysviachena 30-richchiu Muzeyu. T. 1. Eds. Benderovskiy V, Ryzhenko Ya, Havrylenko M. Poltava. 1928. P. 141-226. [in Ukrainian].
 34. Illichevskiy S. Spysok roslyn b. Konstantynohradskoho pov. Poltavshchyny. Ukrainskyi botanichnyi zhurnal. 1928;4:37-50. [in Ukrainian].
 35. Illichevskiy S. Spysok roslyn b. Konstantynohradskoho pov. Poltavshchyny (Zakinchennia). Ukrainskyi botanichnyi zhurnal. 1929;5:87-98. [in Ukrainian].
 36. Iljinska AP, Didukh YaP. *Rorippa prolifera* (Heuffel) Neilr. Ekoflora Ukrayiny. T. 5. Ed. Didukh YaP. Kyiv: Fitosotsiotsentr. 2007. P. 380-381. [in Ukrainian].
 37. Kleopov YuD. Roslynnist Karlivskoho stepovoho zapovidnyka VUAN. Visnyk Kyivskoho botanichnoho sadu. 1934;17:41-86. [in Ukrainian].
 38. Klovok MV. Rid *Cirsium* Adans. Flora URSS. T. 11. Ed. Visiulina OD. Kyiv: Vydavnytstvo AN URSS. 1962. P. 525-548. [in Ukrainian].
 39. Koreschuk KYe. Roslynnist lukiv Serednoho Dnipra. Zbirnyk naukovykh prats Dnipropetrovskoho botanichnoho sadu. 1937;2:35-64. [in Ukrainian].
 40. Kotov MI. Rid *Geum* L. Flora URSS. T. 6. Ed. Zerov DK. Kyiv: Vydavnytstvo AN URSS. 1954. P. 147-151. [in Ukrainian].
 41. Kotov MI. Rodyna Umbelliferae Moris. Flora URSS. T. 7. Eds. Klovok MV, Visiulina OD. Kyiv: Vydavnytstvo AN URSS. 1955. P. 460-618. [in Ukrainian].
 42. Levytska AM. Heobotanichnyi narys druhoi terasy Dnipra. Zbirnyk naukovykh prats Dnipropetrovskoho botanichnoho sadu. 1936;1:86-102. [in Ukrainian].
 43. Mala YuI. Mezha mizh Lisostepom i Stepom: Ekoloho-tsenotychna otsinka (na prykladi Pravoberezhnoi Ukrainy). Kyiv: Naukova dumka. 2016. 166 p. [in Ukrainian].
 44. Manyuk VV. Shulhivskiy pryrodnyi kompleks yak klyuchova dilyanka natsionalnoho pryrodnoho parku «Orilskiy». Okhorona dovkillya: zbirnyk naukovykh statey Khl

- Vseukrainskykh naukovykh Taliivskykh chytan. Kharkiv: KhNU im. V.N. Karazina. 2015. P. 205-211. [in Ukrainian].
45. Manyuk VV, Baranovskyi BO, Aleksandrova AO. Orkhidni (Orchidaceae) Dnipropetrovshchyny: retrospektyva ta novi znakhidky. Roslynnyi svit u Chervoniy knyzi Ukrainy: Vprovadzhennya Hlobalnoi stratehii zberezhenntya roslyn: materialy Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii. Kyiv. 2010. P. 141-145. [in Ukrainian].
 46. Manyuk VV, Baranovskyi BO, Karmyzova LO. Raryetna skladova flory proektovanoho Orilskoho natsionalnogo pryrodnoho parku. Ridkisini roslyny i hryby Ukrainy ta prylehlykh terytoriy: Realizatsiya pryrodookhoronnykh stratehiy: materialy IV Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii. Kyiv. 2016. P. 95-99. [in Ukrainian].
 47. Nikitin VV. Novye taksony roda *Viola* L. (Violaceae). Novosti sistematiki vysshikh rasteniy. 2002;34:125-129. [in Russian].
 48. Pestushko OI. Roslynnist zasolenykh gruntiv dolyny Serednoho Dnipra (Yelysavetivsko-Kurylivskyi masyv). Zbirnyk naukovykh prats Dnipropetrovskoho botanichnoho sadu. 1937;2:65-92. [in Ukrainian].
 49. Tanfilev GI. Geograficheskie raboty. Moskva: Geografiz. 1953. 676 p. [in Russian].
 50. Tarasov VV. Flora Dnipropetrovskoi ta Zaporizkoi oblastey. Sudynni roslyny. Bioloho-ekolohichna kharakterystyka vydiv. Dnipropetrovsk: DNU. 2005. 276 p. [in Ukrainian].
 51. Tarasov VV. Flora Dnipropetrovskoi ta Zaporizkoi oblastey. Dnipropetrovsk: DNU ta Lira. 2012. 296 p. [in Ukrainian].
 52. Tsinger N. Vesennyya flora yuzhnoy chasti Poltavskoy gubernii. Zapiski Kievskogo obshchestva estestvoispytateley. 1900;16(2):24-25. [in Russian].
 53. Tsinger N. Rastitelnost yuzhnoy chasti Poltavskoy gub. v mae. Zapiski Kievskogo obshchestva estestvoispytateley. 1901;17(1):35. [in Russian].
 54. Chervona knyha Ukrainy. Roslynnyi svit. Red. Didukh YaP. Kyiv: Hlobalkonsaltnh. 900 p. [in Ukrainian].
 55. iNaturalist. Available from <https://www.inaturalist.org>. Accessed 01.10.2025.
 56. Marcussen T, Ballard HE, Danihelka J, Flores AR, Nicola MV, Watson JM. A Revised Phylogenetic Classification for *Viola* (Violaceae). Plants. 2022;11(17):2224. DOI: 10.3390/plants11172224
 57. Plants of the World Online (POWO). Available from <https://powo.science.kew.org>. Accessed 01.10.2025.
 58. Zvyagintseva KO. An annotated checklist of the urban flora of Kharkiv. Ed. Shevera MV. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University. 2015. 96 p.

Стаття надійшла до редакції / The article was received 13.10.2025